

WIADOMOŚCI TARNOWSKIE

Ilustrowany tygodnik polityczny, gospodarczy, społeczny i informacyjny.

Rok XXII.

Tarnów, wrzesień 2026

Nr. 91

ARCHITEKT SZCZĘSNY ZAREMBA (1851-1923) Honorowy Obywatel Miasta Tarnowa W 175. rocznicę urodzin

7 marca 2026 r., podczas uroczystej Gali z okazji 696. rocznicy Urodzin Miasta Tarnowa w poczet Honorowych Obywateli naszego grodu zostali wpisani pośmiertnie (wraz z Janem Szczepanikiem) wybitny architekt i budowniczy galicyjskiego Tarnowa, Szczesny Zaremba. Stało się to na wniosek społecznika i badacza lokalnej historii Stanisława Siekierskiego, a laudację odczytali wnioskodawca oraz Prezydent Tarnowa, dr Jakub Kwaśny.

RODZINA

Ojciec Szczęsnego, także Szczesny, choć pisał się z łacińska: Feliks Zaremba h. Zaremba (1808-1879), był w młodości uczestnikiem zrywu narodowego z 1831 r., kiedy to służył w 2. Pułku Krakusów. Za swoją działalność został aresztowany i jako przestępca polityczny spędził 5 lat w rotach aresztanckich na Syberii. Po powrocie nie mógł zamieszkać w Królestwie Polskim ani w Krakowie. Oddał się gospodarowaniu wiejskiemu i osiadł w niewielkim folwarku w Dulowej k. Trzebini. Tam z jego związku z Kunegundą Żuławską urodziły się jego kolejne dzieci: Stanisława Kunegunda żemęna Jorasz, Bolesław, Józef Jan, Karol, Stanisław oraz Feliks (czyli „nasz” Szczesny).

MŁODOŚĆ

Zaremba urodził się przed 175 laty, 12 sierpnia 1851 r. w Dulowej. Kilka dni później, 20 sierpnia został ochrzczony w parafialnym kościele pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Trzebini, gdzie otrzymał trzy imiona: Szczesny Stanisław Wincenty. Dulowa w tym czasie znajdowała się w granicach Rzeczypospolitej Krakowskiej, a następnie została włączona do Galicji. Obecnie znajduje się ona w powiecie chrzanowskim w gm. Trzebinia. Do naszych czasów nie zachował się główny budynek folwarczny, ale inne zabudowania wciąż przypominają o dawnych czasach. Są to dziś zabudowania i pola znajdujące się przy ul. Hrabiego Potockiego, w niedalekiej odległości od granic wsi Karniowice.

Szczesny Zaremba początkowo uczył się w Trzebini, następnie w Chrzanowie oraz w prywatnej szkole realnej prowadzonej przez Andrzeja Józefczyka, po czym ukończył Gimnazjum św. Anny, a następnie odbył studia w krakowskiej Akademii Technicznej (późniejszej Politechniki), gdzie uzyskał tytuł inżyniera architekta. Jak sam się chwalił, na uczelni otrzymywał

Szczesny Zaremba

Zabudowania folwarczne w Dulowej, w miejscu urodzenia Sz. Zaremby w 2026 r.

same noty celujące. Jako 12-latek mocno przeżył wydarzenia 1863 r. Jego brat Józef zginął w powstaniu styczniowym w bitwie pod Miechowem w lutym 1863 r., a sam Szczesny w tej insurekcji był łącznikiem.

OKRES KRAKOWSKI

Po ukończeniu nauki swoje życie związał z krakowską architekturą. uzyskał tytuł inż. architekta i pracował w Krakowie. Po ukończeniu służby wojskowej w stopniu pułkownika pracował początkowo jako asystent w Muzeum Techniki Przemysłowej, na następnie pod kierunkiem swojego brata, naówczas już wybitnego architekta, Karola Zaremby. Do jego prac należy m.in. budowa szpitala św. Łazarza w Krakowie, projektował także i kierował budową kilku dworców kolejowych na linii Podgórze – Skawina – Oświęcim i licznych budowli prywatnych w Krakowie. Projektował też forty, magazyny i drogi dojazdowe dla krakowskiego arsenału. Przez pewien czas pracował w inżynierii wojskowej twierdzy krakowskiej. Równocześnie brał wówczas żywy udział w życiu umysłowym Krakowa. Był jednym z pierwszych współpracowników założonej wtedy „Nowej Reformy”, do której pisał artykuły polemiczne, niezwykle celnie trafiającymi w sedno problemów z zakresu nie tylko architektury, ale też i sztuki a nawet polityki. Pisał też do czasopism fachowych. Sporo podróżował, zdobywając wiedzę także poza granicami ówczesnej Galicji.

OKRES TARNOWSKI

Wiosną 1884 r. w galicyjskich czasopismach ogłoszono konkurs na posadę budowniczego miejskiego w Tarnowie. Zgłosiło się wielu chętnych, m.in. Teodor Talowski. Szczesny Zarembo konkurs wygrał jednoznacznie, gdyż miał odpowiednie kwalifikacje i umiejętności. W tym czasie ożenił się w Krakowie z Romaną Nowak. Od 23 lutego 1884 r. świeżo zaślubieni, Roma i Szczesny Zarembowie zamieszkali w Tarnowie. Od tam Zarembo całe swoje życie związał z Tarnowem.

W okresie od 1884-1923 wykonał około 60 projektów, miejskich i prywatnych. Miał swoje biuro w ciasnych pomieszczeniach ratusza, a jego pobory nie należały do wysokich. Mimo to nie zdecydował się opuścić grodu nad Wątokiem ale poświęcił się wieloletniej pracy.

Jego projekty wykazują się niezwykłą kunsztownością i oryginalnością. Bryły budynków architekt urozmaicał licznymi ozdobnikami w postaci wieżyczek, wykuszów, gzymsów, falistych balkonów, figur i innych rzeźb, także kartuszy herbowych lub inicjałów właścicieli. Wędrując dzisiaj po Tarnowie, ponad 100 lat od jego śmierci, możemy wciąż podziwiać wiele z zaprojektowanych przez Zarembę obiektów.

REALIZACJE SZCZESNEGO ZAREMBY

Pracę swoją rozpoczął od miejsca, w którym początkowo przyszło mu urzędować. Już w 1884 r. objął kierownictwo prac przy odnowie Ratusza. Od 1889 r. pracował w swoim biurze przy ul. Wałowej 22. Potem były kolejne realizacje wielkich gmachów użyteczności publicznej, np. budowa Zakładu Zastawniczego Podupadłych Mieszczan (ob. Bank Pekao S.A.), budowa Szkoły Wydziałowej Żeńskiej im. Franciszka Józefa I (ob. poczta), nadbudowa Hotelu Krakowskiego, budowa Szkoły im. T. Kościuszki na Strusinie (ob. Przedszkole nr 17), budowa Szkoły Ludowej na Grabówce (ob. II LO), budowa Szkoły Ludowej im. K. Brodzińskiego (ob. III LO), budo-

Cegielka wawelska ufunfowana przez Zarembę w 1921 r.

wę Ochronki im. św. Stanisława (ob. Przedszkole nr 1), budowę Szkoły Ludowej im. St. Konarskiego (ob. SP nr 2), budowę Szkoły im. T. Czackiego (ob. Zespół Szkół Katolickich). Zaprojektował i wybudował także cały szereg innych budynków na zamówienie prywatnych inwestorów. Na szczególną uwagę zasługuje np. budowa willi Jana Zborowskiego Koci Zamek, budowa kamienicy Karola Smolika, budowa domu Chany i Mojżesza Lisów (dawny sklep „Aga”, ob. bank) i wielu innych.

Pracował także podczas przebudowy Mykwy (łaźni żydowskiej), rzeźni miejskiej, Domu dla nieuleczalnie chorych przy ul. Starodąbrowskiej, Hotelu Krakowskiego w latach 1892/3, koszar przy ul. Mickiewicza 6 (ob. gmach główny Akademii Tarnowskiej), ogrodzenia parku i tzw. Domku Ogrodnika, budynków dawnej Szkoły Ekwitacyjnej (ob. policja), Tarnowskiej Kasy Oszczędności przy ul. Kopernika, gmachu dla Stowarzyszenia Ojczyzna przy ul. Najświętszej Maryi Panny. Projektował także niezachowane do dziś budynki drewniane, w tym zabudowania gospodarcze (np. kuźnie).

Na okres jego działalności przypada niezwykle rozwój Tarnowa na polu budowy szkół. Zaprojektował i wybudował w ciągu szeregu lat 7 gmachów szkolnych, które zyskały mu rozgłos daleki z powodu naówczas nowoczesnego i celowego układu pomieszczeń i urządzeń i pozornie prostej, a jednocześnie wytwornej architektury. Plany tych szkół zostały w 1910 r. zaprezentowane na ogólnoswiatowej wystawie szkolnej, gdzie zdobyły wielkie uznanie, a autor otrzymał za ich przygotowanie zaszczyt w postaci nagrody. W tym roku mija 130 lat od realizacji dwóch szkolnych budynków, w których mieszczą się dzisiaj II i III LO.

Podczas lat jego tarnowskiej działalności wiele kilometrów ulic wybrukowano i stworzono nowoczesne chodniki; ponadto uporządkowano dawny wodociąg, dostarczający wody cysternom w Rynku, wreszcie wybudowano w 1911 r. nowoczesny wodociąg, elektrownię miejską i miejską kolej elektryczną (tramwaj). Dziełem Zaremby były pomysły i budynki przynależne do ww. zakładów.

Budowniczy Tarnowa Szczesny Zarembo pozostawił po sobie bardzo bogaty dorobek architektoniczny. Idąc śladami Honorowego Obywatela grodu pod Górą św. Marcina dostrzeczemy architektoniczne perełki, które stworzył nie tylko projektując i budując gmachy użyteczności publicznej i które służą współczesnym Tarnowianom, ale też zachowane do dziś realizacje prywatnych kamienic, które zachwycają swoim kunsztem również w XXI wieku.

OSTATNI AKORD

Szczesny Zarembo cieszył się w mieście wielką estymą i uznaniem. Angażował się w życie miejskiej społeczności, często udzielając się zwłaszcza w działalności Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” oraz w tarnowskim oddziale Towarzystwa Politechnicznego, którego był założycielem i pierwszym prezesem. Udzielał się także podczas ważnych wydarzeń miejskich i państwowych, np. w 1918 r.

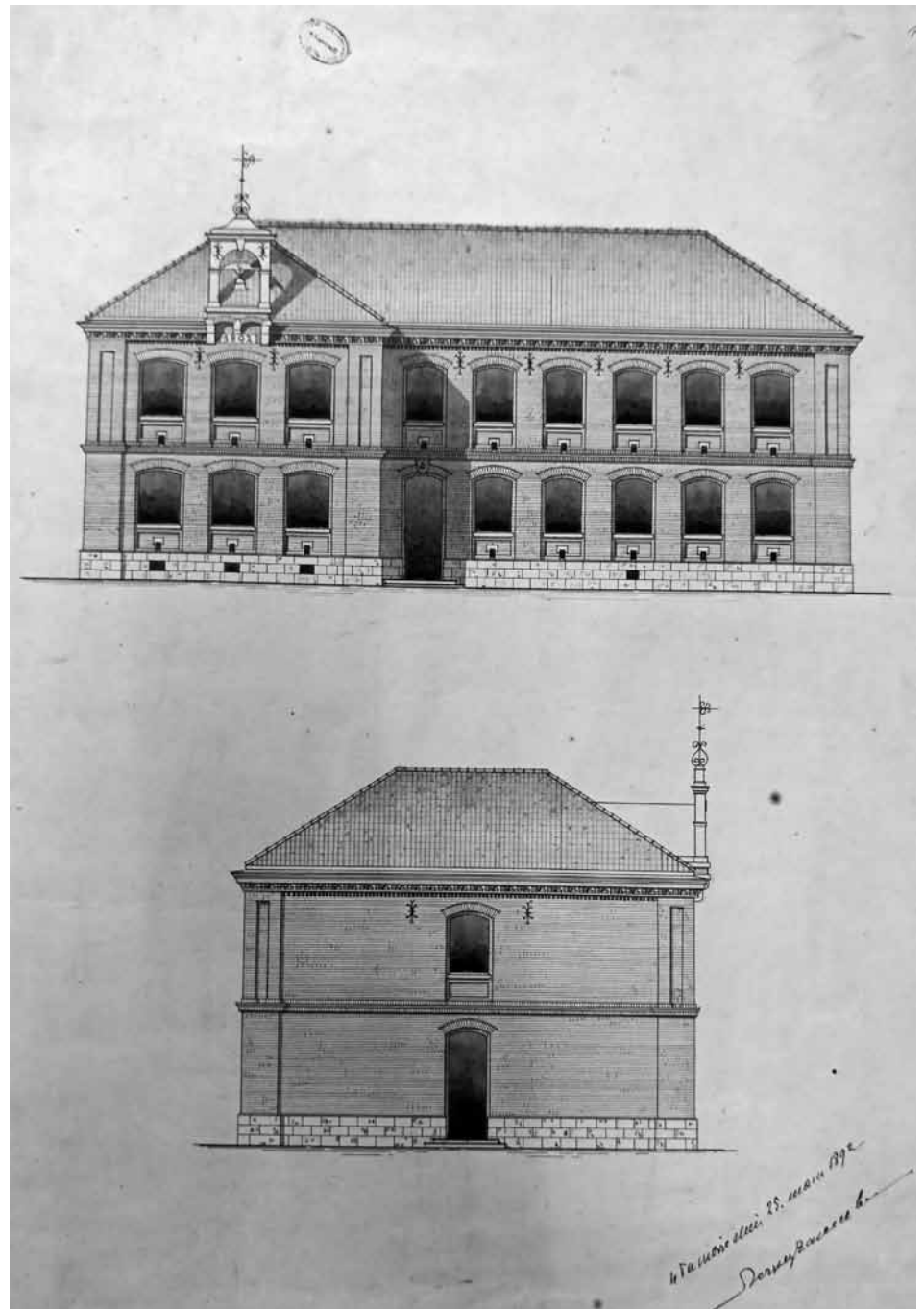
Zarembo miał żonę Romanę Nowak, lecz małżeństwo to było bezdzielne. Jako zamiłowany bibliofil, swoją pokaźną bibliotekę ofiarował instytucjom publicznym Krakowa i Tarnowa. Na wawelskim murze zachowała się do dziś cegielka jego fundacji. Finansowo wspierał kształcenie architektoniczne bratanka, Henryka Zaremby (1883-1954), którego postać

na trwale wpisała się w historię polskiego budownictwa. Był on nie tylko architektem, ale również inżynierem budownictwa. 30 grudnia 1931 r. w jego willi w Łączkach koło Brzuchowic pod Lwowem zabita została jego 16-letnia córka Elżbieta, znana jako Lusja. O morderstwo oskarżona została Rita Gorgonowa, opiekunka, gospodyni oraz kochanka architekta. Dzięki szerokiemu zainteresowaniu mediów, sprawa wzbudziła ogólnokrajowe emocje. Był to najśłynniejszy proces II Rzeczypospolitej.

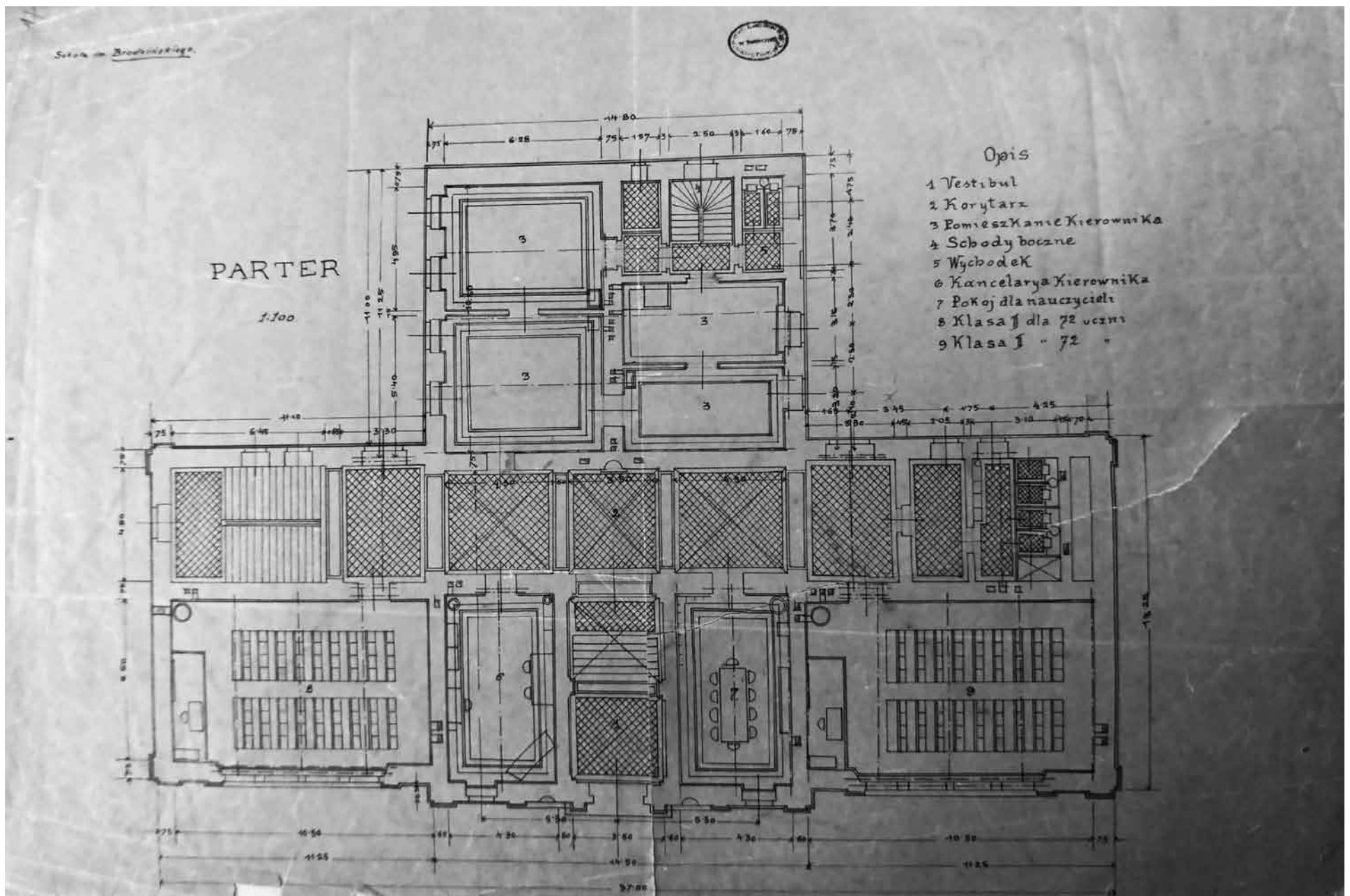
Szczesny Zaremba zmarł 12 grudnia 1923 r. i spoczął na Cmentarzu Starym w Tarnowie. W nekrologu napisano: „Ze śp. Zarembą zeszedł do grobu jeden z ostatnich przedstawicieli najstarszej generacji światłych i wybitnych inżynierów-obywateli o wielkiej wiedzy, wysokiej kulturze, obszernym horyzoncie, dużej inicjatywie i znacznej ofiarności dla ogółu. W jednym stał szeregu z rówieśnikami swymi, często towarzyszami pracy, jak Wdowiszewski, Rotter, Kosiński i inni”. Jego grób został kilka lat temu odnowiony staraniem Komitetu Opieki nad Starym Cmentarzem w Tarnowie.

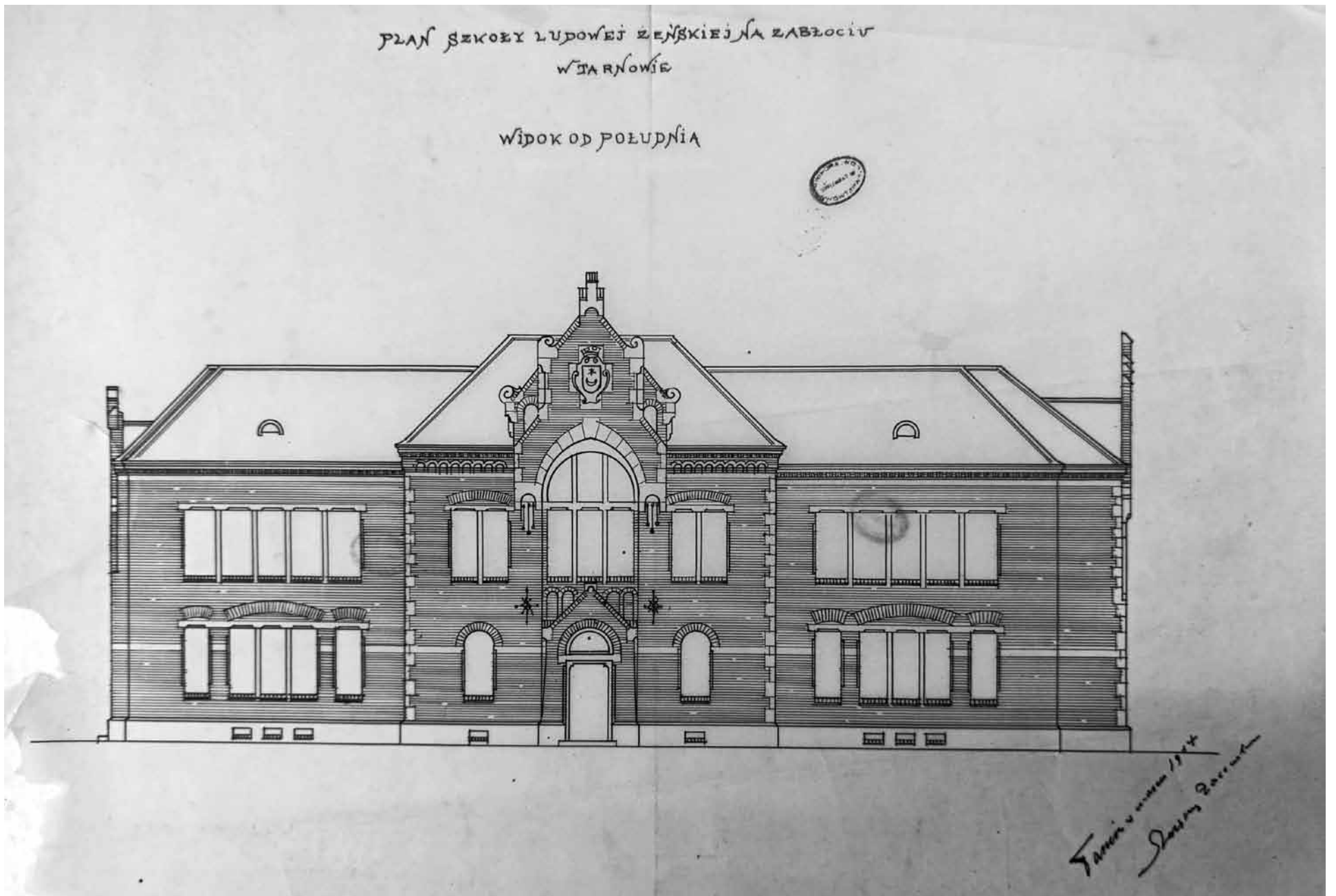
Grób Zarembów na Cmentarzu Starym

Projekt budynku prywatnego z 1892 r. autorstwa S. Zaremby

Schemat pomieszczeń szkoły męskiej im. K. Brodzińskiego - dziś siedziba III LO im. K. Brodzińskiego

Projekt szkoły na Zabłociu, obecnie Szkoła Podstawowa nr 2 przy ul. S. Konarskiego

Budynek ob. II LO

Budynek ob. Przedszkola nr 17

Budynek dawnego Hotelu Krakowskiego, na rogu ul. Wałowej i ul. Krakowskiej, który przebudowywał S. Zaremba

Budynek Szkoły Żeńskiej im. Franciszka Józefa - ob. budynek poczty